

PROBLEM MED JÄTTELOKAN?

Jätteloka, jättebjörnloka eller kaukasisk björnloka (*Heracleum mantegazzianum*) "kärt barn" har många namn. Fast den är inte så kär! Nej, den kan ge besvärliga utslag vid beröring om man har otur.

Växten innehåller och utsöndrar växtsaft som med vissa kemiska substanser - furokumariner - påverkar hudens känslighet för solljus. Den kan därför i kombination med solljus eller UV-strålning orsaka mer eller mindre svåra hudskador av typen brännblåsor eller återkommande eksem. Eftersom växtsaften utsöndras på olika delar av växten, inte bara i snittytor, kan man få på sig skadliga mängder bara genom att gå oskyddad eller med tunna kläder igenom ett bestånd.

Ett annat problem med jättelokan är att den tränger undan den naturliga inhemska vegetationen och därmed minskar den biologiska mångfalden. Den medverkar också indirekt till försämring av å- och bäckvatten. Den växer ofta längs vattendrag och under vinterperioden när den vissnat ner, lämnas stora ytor med bar jord. Eftersom den trängt undan gräs och lägre vegetation finns det inte längre något som binder jorden och vid kraftiga regn spolats jord ner i vattendragen, vilket ökar näringstillskottet till vattendraget och försämrar vattenkvalitén.

Jättelokan växer naturligt i Sydosteuropa. Till Sverige importerades den ursprungligen som prydnadsväxt. Vad man inte tänkte på då var att den har en ofantlig spridningsförmåga genom att en enda planta kan producera tiotusentals frön. Frön som kan behålla sin grobarhet fem år eller längre. I dag är den ett gissel för många markägare.

Jättelokan är normalt tvåårig och blommar andra året om den får utvecklas fritt. Efter det att den satt frö dör den i sin helhet, inklusive hela roten. Men i stället har den bildat en massa nya frön som kan ge upphov till nya plantor.

Om plantan hindras från att blomma, t ex genom bete, slåtter eller beskuggning, så kan den leva kvar år från år.

Jättelokan känns väl igen på grund av sin storlek. Maximalstorleken ligger på drygt fyra meter, men normalt blir den ca 2,5 m hög. Växten tillhör familjen flockblomstriga växter och har liksom våra vanliga hundkex, morot och palsternacka en sk pålrot. Denna pålrot övervintrar i marken. I markytan sitter utvecklingsanlag och nästa år växer det ut blad och blomskott från dessa.

Jättelokan sprids särskilt längs vägar, järnvägar och utmed vattendrag.

Hur man kan begränsa jättelokan

Detta är viktigt! När man arbetar med jättelokor ska man skydda hud och ögon från kontakt med växten. Man ska också skydda sig mot växtsaft som kan stänka eller flöda från snittytor. Använd skyddskläder och gör bekämpningen en mulen dag, inte när solen skiner! Efter bekämpningen är det viktigt att tvätta kläder och verktyg som använts.

Vad man kan göra:

Jättelokan är en tvåårig växt, som första året bildar en bladrosett. Roten är en kraftig pålrot, lik en morot ungefär. För att bekämpa ettårsplantorna kapar man pålroten några centimeter under tillväxtpunkten. Lämpligt är att med en spade gräva upp övre delen av plantan. Det viktigt att de uppgrävda plantorna oskadliggörs, se nedan.

Där det finns många småplantor kan en vanlig trädgårdshacka vara ett bra redskap. Ett ungt bestånd, där plantorna inte blommar än, kan med fördel efter upphackning av småplantor täckas med ca 25 cm lerhaltig tät jord så förhindras nya plantor att gro från frön i marken.

På sommaren andra året blommar jättelokan och sätter frön om den har fått utvecklas fritt. För att hindra att fröna får mogna och ge upphov till nya plantor så huggs själva fröställningarna ner. Blomställningen kapas högt upp på stammen så sent som möjligt men samtidigt i god tid innan fröna bildats. Plantan hindras då sprida frön detta år. Har redan frön hunnit bildas så trä en platsäck över fröställningen och knyt ihop så att inte fröna trillar av vid nerhuggningen. Lämpligt verktyg vid dessa åtgärder är en grov kniv monterad på långt skaft.

Fårbete är också ett bra sätt att begränsa lokornas utbredning.

Det är viktigt att oskadliggöra uppgrävda plantor, blom- och fröställningar för att hindra spridning. Detta kan göras genom bränning, kompostering, nedgrävning eller övertäckning.

Siv Bengtsson-Lindsjö
(kommunekolog)